

Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtırmalar Konferansý

Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

Mimar Sinan Güzel Sanatlar üniversitesi'nde 23 Aralık 2008 tarihinde gerãşekleãtırilen Yunus Aran Konferansları serisinin 33.'sünün konuđu Prof.Dr. Fusun Aliođu'ydu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar üniversitesi Oditoryumu'unda öđretim üyeleri, öđrenciler ve basın mensuplarının katıldýđý konferansta Aliođu, Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtırmalar baãılyđý altýnda 1980'lerde doktora ãşalıãması ile baãılayan arařtırmalarýndan bir kesit sundu. 1989 yýlýnda ÝTü Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalý'nda tamamladıđý "Geleneksel Mardin Åžehir Dokusu ve Evleri üzerine Bir Deneme" isimli doktora tezi iãşin 1980'li yýllarda yaptıđý 5 yýllık ãşalıãmadan örneklerin ãşođunlukta olduđu sunumda Mardin'deki mimari örneklere yer verdi.

Fotođraflar: Arkitera Mimarlık Merkezi

Mardin iãşin "Türkiye'nin güneydođu illerinden biri" ifadesinin kullanýlabileceđi ancak Mardin'de bundan ãşok daha fazlasý olduđunu dile getiren Aliođu, 1. ve 2. binyýllara uzanan ãşeãıtli haritalar ile Mardin Åžehrinin tarih boyunca ãşeãıtli kültürlerin bir arada bulunduđu bir etkileãim alanının iãşinde olduđunu söyleyerek konuãmasına baãıladı. 16. ve 19 yy.'lara ait mahalle haritalarýndan örnekler vererek, yüzyýllar boyunca bölgede mevcut olan bir kültürel hareketlilikten bahsedebileceđini belirten Aliođu, bölgenin fiziki yapısının da bu hareketlilikle sürekli bir devinim ve deđiãim iãşinde olduđunu söyledi.

Aliođu, kent olarak Mardin'in Ortaãşad Anadolu kentlerinde sýk rastlanan bir Åžema olan bir kale ve onun eteklerinde yer alan bir dýã mahalle (suriãşi) Åžemasına uyduđunu fakat üzerinde yer aldýđý yüksek ve sarp kayalıklar nedeniyle ãşođunlukla ulaãýlamaz bir yer olarak betimlendiđini eski gravürlerden örneklerle gösterdi. Ýlk dönemde tüm yerleãimin kale iãşinde olduđuna, sivil mimarlık örneklerinin daha sonraları kale dýãına taãýndýđýný bildiklerini söyleyen Aliođu, bir kent iãşin en iyi yönlerden biri olan güney yönünde yer alan Mezopotamya'ya bakan, ãşeãıtli semavi dinlere ait yapıların yanýnda yođun olarak konutların yer aldýđý lineer bir kent oluãumu olduđunu belirtti.

Mardin'deki geleneksel konut tasarýmının, karmaãýk tarihsel sürece paralel olarak, yerel bazı kriterlerce belirlendiđini anlatan Aliođu, bölgedeki taã ocaklarından elde edilen sarý kalker taãının dođramalar hariãş mimaride kullanýlan yegane malzeme olduđunu ve bunun

Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtıřmalar Konferansý

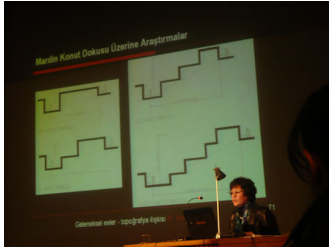
Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

bölgenin karakteri iÅŖin belirleyici olduđunu dile getirdi. Her ne kadar geÅŖ dönemde Diyarbakýr Evleri'ne öyküneren ahÅŖap kiriÅŖlemeli yapılarla rastlansa da, Mardin'de geleneksel olarak üstü düz tonuzlu örtüler bulunduđunu söyleyen Aliođlu, bugün herkesin hayran olduđu yođun bezeme programlarınýn geÅŖ döneme ait olduđunun altýnýn ÅŖizdi.

Konut dokusu iÅŖin belirleyici ikinci etmenin kara iklimi olduđunu anlatan Aliođlu, sýkýÅŖık sokak dokusu, organik dar sokaklar ile Mardin'e has yapılar olan "abbara"ları yazýn ve kýÅŖýn korunaklý mekanlar oluÅŖturmalarınýn bu iklimin bir sonucu olduđunu söyledi. Konutların manzaraya bakmayan iÅŖ kýsýmlarýnda sadece havalandýrmaya olanak veren mazgal pencereli odaların hava sýcaklýklarýndaki deđiÅŖimlerden etkilenmeyen mekanlar olarak kullanýldýđýn örneklerle anlattý.

Aliođlu, Mardin kent dokusu ve geleneksel konut mimarisi iÅŖin belki de en dikkat ÅŖeken verilerden birinin topografya olduđunu söyledi ve sözlerine ekledi: "Topografya geleneksel konut tasarýmýnda ÅŖok önemli etkiler yaratacak biÅŖimlenmelere neden olmuÅŖtur ve oturduđu reel bir nokta vardýr: Parselin derinliđi ve eđim, kademelenmenin ÅŖýkýÅŖ noktasýdır. Mardin'de bu kademelenmenin ÅŖeÅŖitli örneklerini tek, iki, üç ve dört katlý olarak gözlemleyebilirsiniz. Bunlar kübik birer yükselti biÅŖiminde deđildir, araziye oturacak biÅŖimdedir. Esasen Mardin Evi arazi ile anlaÅŖýr ve hiÅŖbir zaman arkadaki evin manzarasını kapatmaz."

Geleneksel Mardin Evi'nin mekana bađlý aÅŖýklamasý üzerine ise ÅŖunları söyledi: "Sedad Hakký Eldem'in Anadolu Evi iÅŖin yaptýđý tipolojik deđerlendirme birÅŖok yerleÅŖme iÅŖin geÅŖerlidir. Fakat Mardin Evi'ndeki mekanların, Sedad Hakký Eldem'in tipolojisinde yer alan mekanlarla müthiÅŖ bir akrabalýk göstermesine rađmen yapılanmasına, süreÅŖ iÅŖinde oluÅŖumuna baktýđýmýzda ÅŖok farklı bir tablo sunduđunu görürüz. Mardin'de evin süreÅŖ iÅŖinde oluÅŖtuđunu görürüz. Å–nce zemin katlar inÅŖa ediliyor, sonra aile büyüdükÅŖe -ki ataerkil ailenin özellikleriyle ve aÅŖiret kavramýyla da ÅŖok örtüÅŖen bir ÅŖey bu- parsel bitene kadar yatayda daha sonra düÅŖeyde yani topografya kullanýlarak ev büyütülüyor."

ÅŖ Mardin evindeki iÅŖlevsel özelliklerinin bu büyüme olgusuyla paralel biÅŖimde geliÅŖtiđini belirten Aliođlu, daha sonra farklı iÅŖlevlerin nasýl farklı odalar ve katlar arasýndan dađýldýđý ve bunun zaman iÅŖerisinde nasýl deđiÅŖtiđine iÅŖaret etti. Mutfak ve ahýrlar gibi hizmet mekanlarınýn, selamlýk ve diđer yaÅŖama birimleriyle yan yana, ayný katta olduđu tek katlý örneklerin yanýnda, yaÅŖama birimlerinin üst katlara taÅŖýndýđý ÅŖok katlý evler gösterdi. Yüksek duvarlarla ÅŖevrili avluların ise bitiÅŖiđindeki mekana bađlý olarak iÅŖlevi deđiÅŖen ve düÅŖey sirkülasyonun sýklýkla yer aldýđý, Mardin Evi'nin vazgeÅŖilmez bir ögesi olduđunu anlattý.

Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtıřmalar Konferansý

Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

Anadolu'daki "bařıřoda"ya tekabül eden bir mekan olan "manzara"nın (veya "mandara") Mezopotamya ovasına bakan büyük pencereleri ve ferah mekaný ile yazlık denebilecek bir oda olduđunu söyleyen Aliođlu, daha sonra Mardin Evleri'nde görülen plan ařemaları eřliđinde mekansal verilere deđindi. Mekansal verilerine bakıldýđında ilginç bir biřimde 3,60 - 4,00 m arasında kareye dayanan bir modülasyon ile karřı karřıya kalındýđıný fakat mekanların bir araya geliři iřin bir formül olmadýđıný belirten Aliođlu, "bu mekanlar yanyana geliřleriyle kendi özel tasarýmlarıný yaratýyorlar." Anadolu'daki bir ařok ev iřin söyleyebileceđimiz, örneđin "Safranbolu plan tipi budur" diyebileceđimiz bir plan tipi Mardin'de yoktur. Ancak planları yaratan mekanlardan ve bunların birleřimlerinden söz edebiliriz. Bu cephe düzenine de yansýmýřtır," dedi.

Islak mekanlara iliřkin gelen bir soru üzerine Aliođlu, Anadolu Evi'nden bildiđimiz dolap iřindeki gusülhaneye Mardin'de aramasına rađmen rastlamadýđıný, bu iřin sekialtı denilen yerde yapıldýđıný söyledi. Anadolu'da da olduđu gibi esas yýkanma iři iřin umumi hamamların kullanıldýđıný da sözlerine ekleyen Aliođlu, ařa ařırtıcı bir veri olarak tuvaletlerin de bir ařok evde mutfakların bir köřesindeki delikler ařeklinde görüldüđünü söyledi.

Daha sonra söz alan Ýstanbul Vali Yardımcısı Feyzullah a-zcan, Mardin'de eski tař iřiliđinin canlandırılmasına iliřkin son zamanlarda hýz kazanan ařalı ařmarın kent dokusu üzerindeki yansýmalarıný Aliođlu'nun nasýl deđerlendirdiđini sordu. Mardin'e turizmin aniden giriřiyle ařehrin son yıllarda ekonomik geliřme kaydettiđini fakat bunun biraz yanlıř bir yere dođru gittiđini söyleyen Aliođlu turistik bir öge olan tař iřleri hakkında "Geãş döneme ait bezemelerin yeniden yeniden oyulup yapıların cephelerine giydirildiđi görülyor. Bunun dođru olduđunu söylememiz mümkün deđil. Býrakın mevcutları koruyalım, yeni bir ařey yapılacaksa o yeni olduđunu göstermeli. Bu insanların ařa ařırtan ve dekor olmaktan öteye geãşmeyecek bir uygulama olacak. Kendi adýma bu geliřimi dođrusu oluamlamýyorum ama Mardin bir ekonomik rahatlık iřine geldi ve bunlar da ona bir ekonomik kazanãş sađladı. Dileđimiz bu kazancın dođru deđerlendirilmesi," dedi.

Sorunun sahibi Feyzullah a-zcan'ın Eski Midyat Kaymakamý olduđu ve görev süresince eski tař iřiliđinin canlandırılması ve yeni tař iřilerinin yetiřtirilmesi iřin ařalı ařmalarda bulunduđunun bir bařka izleyici tarafından aktarılması üzerine kendisinden ayný deđerlendirmeyi yapması istendi. Feyzullah a-zcan "çok iyi, iyinin düřmanýdır" diyerek söze bařladı ve devam etti: "çok iyisi tabii ki elden geldiđince müdahale etmemek, edilmesi gerekiyorsa bunu en az ařekilde yapmak. Ben 1996 - 2000 yılları arasında Mardin'de Midyat Kaymakamý olarak görev yaptým. Göreve bařladıđým yıllardaki manzara ařöyleydi: Hem devlet hem de siviller tarafından eđitim, yönetim ve barınma gibi aře ařitli ihtiyaãların

Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtırmalar Konferansý

Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

karşylanması için inşaa edilen yeni yapılar melesef tarihi doku için yapılyordu. Ya Batı'ya öykünmeyle ortaya çıkkan bir mimari tarz ya da taklitler ortaya çıkkyordu. Ben bunları bir tarafa bırakarak, mimarlık örneği olarak gördüğümüz, kültürümüzün bir eseri olarak ortada duran eserlere öncelikle önemle sahip çıkabiliriz'den hareketle bir araştırma içinde oldum. Korumanın altında bu işi yapmayı bilen insanların olmasıyla mümkün olduğunu gördük. Yapmayı bilen insan olmazsa korumayı bilen de olmaz diye düündük ve kalan ustaları aradık: Mardin'de bir iki, Midyat'ın Yolbaşı Köyü'nde üş usta kalmıştı. Ben burada biraz endişelendim. Eğer bu insanlar da yok olup giderse, bundan sonra koruma adına yapacağımız çalışmalarda bu yapılara yaklaşamayız' diye düündüm. Onun için ilk etapta nüfus merkezinde bir atölyede, bu işe yatkınlığı olan, aile geleneği ile bu işle uğraşmı olan insanlardan 30 kişilik bir grup oluşturduk. Yaşlı ustalarımız bunların başına verdik. 1-1,5 yıl gibi bir sürede bu insanlar burada eğitim aldılar. Sizin de bahsettiğiniz şekilde dizilerle vesaire bu işin tanınması arttı. Belediye başkanından aldığım bilgiye göre şu anda 200-250 civarında insan artık bu işi yapar hale geldi. Ben konuya hep bu yönden yaklaştım. Usta - işrak ilişkisiyle bu bilginin aktarılması düşünce ile hareket ettim. Umarım doğru yapmışızdır. Yanlış yaptıysak bile niyetimiz iyiydi, doğrudu."

Konferans Prof.Dr. Kemal Çorapşoğlu tarafından Prof.Dr. Füsün Aliođlu'na plaket sunulması ile son buldu.

Kaynak: Arkitera.com **Yazan:** [Pınar Seyrek](#)